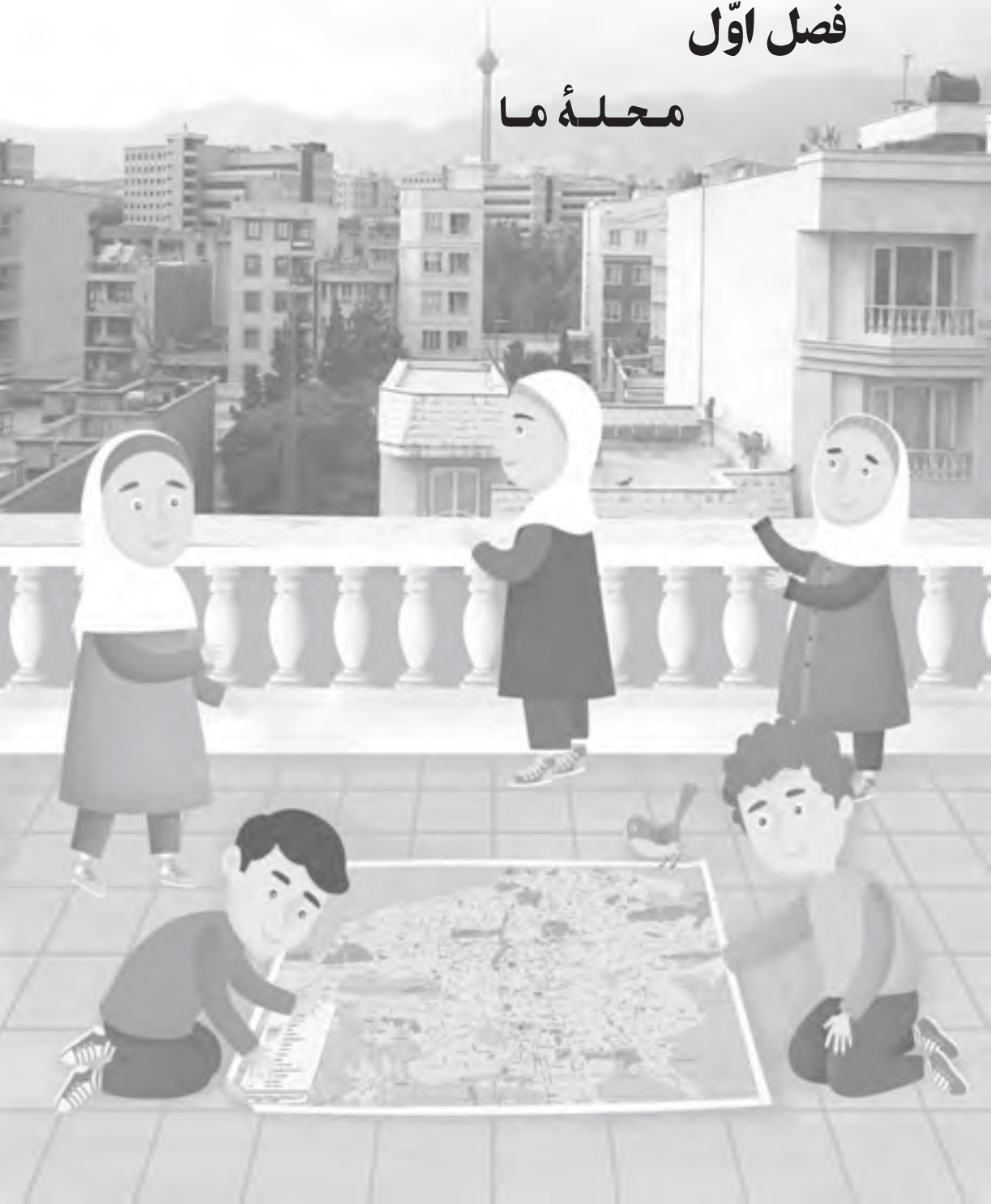

بخش دوم

راهنمای تدریس فصول کتاب

فصل اوّل

محلّة ما

درس ۱ همسایه ما
درس ۲ اینجا محله ماست
درس ۳ خرید و فروش در محله

مفاهیم کلیدی	راهبردها یا حوزه‌های موضوعی
← تغییرات محله در گذر زمان	تغییر و تحول، پیشرفت
← وظایف و مسئولیت‌ها در قبال همسایه‌ها ← رعایت مقررات و قوانین محله یا مجتمع مسکونی	مسئولیت‌ها، تکالیف حقوق و قوانین
← آشنایی با ویژگی‌های محله و کارکردهای مسجد و بوستان محله ← آموزه‌های دینی درباره حقوق همسایگان	میراث فرهنگی تعلق و هویت
← مراقبت از محله، ترسیم نقشه محل زندگی و نحوه ترسیم آن	حفاظت از محیط رابطه انسان با محیط
← مهارت خرید عاقلانه ← انواع فعالیت‌ها و رفع نیازهای اقتصادی در محله	منابع و فعالیت‌های اقتصادی

مفاهیم کلیدی	راهبردها یا حوزه‌های موضوعی
← مسئولیت در قبال حقوق همسایگان ← تعلق خاطر به محله ← همکاری در امور محله	مسئولیت‌پذیری تعاون
	ارزش‌ها و نگرش‌ها
	مهارت‌های کاوشگری بررسی و کاوش، برقراری ارتباط، خلاقیت، مشارکت، واکنش شخصی و اظهارنظر

همسایه‌ها

انتظارات یادگیری: انتظار می‌رود دانش‌آموزان بتوانند:

- ۱- معنا و مفهوم محله را بیان کنند.
 - ۲- وظایف همسایه‌ها را نسبت به یکدیگر فهرست و بیان کنند.
 - ۳- اهمیت و ضرورت وجود مقررات در محله را بشناسند و مقررات را رعایت کنند.
 - ۴- برخی از تکالیف و مسئولیت‌های خود را در محله بیان کنند.
 - ۵- با مشورت بزرگ‌ترها پیشنهادی برای داشتن محله‌ای بهتر ارائه کنند.
- مواد و وسایل مورد نیاز: تصاویری از محله‌های مختلف، تصاویری از انواع همکاری در محله، کتاب درسی.

پیشنادهایی برای شروع و پیشبرد درس‌ها

آماده کنید

درس را با پرسش‌هایی دربارهٔ همسایه شروع کنید، برای مثال:

آیا نام همسایه‌ها خود را می‌دانید؟ آیا فرزند هم سن و سال شما دارند؟ آیا تاکنون برای مراسمی به منزل آنها رفته‌اید یا آنها به منزل شما آمده‌اند؟ آیا در بین هم‌کلاسی‌هایتان همسایه‌ای حضور دارد؟ آیا مسیر خانه تا مدرسه را با همسایه‌هایتان رفت و آمد می‌کنید؟

اجازه بدهید دانش‌آموزان درباره روابط همسایگی فکر کنند و با بیان خود دربارهٔ همسایه‌هایشان نظر بدهند. نظر آنها را در مورد وظایفشان در مقابل همسایه‌ها جویا شوید.

آموزش دهید

یکی از روش‌های مناسب در مطالعات اجتماعی عکس‌خوانی است. از دانش‌آموزان بخواهید تصاویر صفحه (۲) کتاب را با دقت نگاه کنند و هرکدام یکی از این تصاویر را توضیح دهند. مثلاً بگویند

این همسایه برای همسایه‌های خود چه کاری انجام داده است؟ بین آنها چه گفت‌وگویی انجام می‌شود؟ شما می‌توانید از روش ایفای نقش هم کمک بگیرید و دانش‌آموزان در قالب دو همسایه، مضمون یکی از تصاویر را اجرا کنند.

از دانش‌آموزان بخواهید روی هر کدام از این تصاویر نامی بگذارند. برای مثال: عیادت از همسایه بیمار، آتش‌نذری برای همسایه، استقبال از همسایگانی که از حج برگشته‌اند و کمک به همسایه‌ای که به تازگی به محله یا همسایگی ما آمده است.

از دانش‌آموزان بخواهید اگر مشابه این فعالیت‌ها را در محله خود انجام داده‌اند، در کلاس توضیح دهند و یا به صورت خاطره تعریف کنند.

پیشنهاد می‌شود معلم خاطرات خود را از روابط همسایگی در دوران کودکی و نوجوانی‌اش، برای دانش‌آموزان تعریف کند.

تصاویر مشارکت همسایه‌ها را در یک محله نشان می‌دهد؛ کمک کردن در آذین‌بندی کوچه، نمک ریختن روی برف‌ها برای عبور بهتر همسایه‌ها، گذاشتن کیسه‌های زباله در سطل مخصوص.

دانش‌آموزان در سال گذشته با مفهوم مقررات آشنا شده‌اند و می‌دانند که مقررات یعنی کارهایی که باید انجام دهند یا نباید انجام دهند، چیست.

اکنون برسید در روابط همسایگی چه کارهایی را باید یا نباید انجام دهند؟

نظر دانش‌آموزان را به کاریکاتور صفحه ۴، جلب کنید و توضیح دهید وقتی که ساعت ۲ بعدازظهر و زمان استراحت همسایه‌ها آیا چنین رفتاری صحیح است؟ چرا؟ علاوه بر اینکه در خانه باید مراقب زمان بازی و فعالیت خود باشیم، در کوچه و محله هم در ساعت استراحت همسایه‌ها نباید بازی کنیم و با سر و صدای خود، مانع آرامش آنها شویم.

مواردی که در متن کتاب نوشته شده، به ویژه حدیث پیامبر اکرم (ص) را درباره همسایه بخوانید. در فعالیت ۲ از دانش‌آموزان پرسید که توقف ماشین‌ها جلوی در ورودی منزل همسایه‌ها چه مشکلاتی را به وجود می‌آورد و در واقع یکی از مواردی که ممکن است یک فرد حق همسایه خود را ضایع می‌کند، همین موضوع است.

به پایان برید

دانش‌آموزان را راهنمایی کنید تا فعالیت شماره ۱ را انجام دهند، (با کمک پدر و مادر خود پرس‌وجو کنند با اهالی محل خود در چه مواردی می‌توانند همکاری کنند تا محله‌ای بهتر، داشته باشند.) و نتیجه تحقیق را جلسه آینده به کلاس بیاورند و بیان کنند.

ملاحظات تدریس // دانشی‌های معلم

همکاران محترم برای تدریس درس اول از خانواده‌ها کمک بگیرید؛ زیرا:

۱- خانواده‌ها باید با یکدیگر روابط همسایگی مطلوب داشته باشند و مقررات محله را بشناسند و رعایت کنند و آنها الگوی فرزندان خود هستند.

در آموزش مقررات و قوانین مربوط به محله‌ها و مجتمع‌های مسکونی و آپارتمانی، نگرش و رفتار پدرها و مادرها نسبت به موضوع، مهم است و آنها می‌توانند کمک شایانی به تربیت فرزندان خود در این زمینه‌ها داشته باشند.

۳- در بخش ارزشیابی این فصل نیز از خانواده‌ها کمک بگیرید زیرا خانواده‌ها متوجه تغییر رفتار فرزندشان در زمینه رعایت مقررات محله و برخورد با همسایگان می‌شوند. هدف اصلی از درس مطالعات اجتماعی تربیت اجتماعی و آموزش حقوق و مسئولیت‌ها و تکالیف است. بنابراین با توجه به پیوند تربیت در خانه و مدرسه، مشارکت اولیا در این امور ضروری است.

موضوع قابل توجه به خصوص در مدارس پسرانه، ترقه‌بازی در بعضی از اوقات سال است که نه تنها باعث سلب آسایش همسایه‌ها می‌شود، بلکه خطرات عمده‌ای برای خود آنها نیز دارد. مناسب است در این زمینه بیشتر تأکید شود.

محورهای عمده ارزشیابی

دانش‌آموز باید بتواند درک خود از معنا و مفهوم محله، نحوه ارتباط صحیح با همسایه‌ها و ساکنان محله را بیان کند، مقررات و قوانین محله را رعایت کند و همچنین مسئولیت‌های خود در محله بپذیرد و پیشنهادی نیز برای بهتر شدن شرایط زندگی در محله ارائه کند.

ابزارهای ارزشیابی این درس شامل: پرسش و پاسخ شفاهی، مشارکت در بحث و گفتگوی کلاسی (چک لیست مشاهده رفتار) عکس خوانی، ارزشیابی از طریق والدین درباره اثربخشی آموزش و رعایت مقررات همسایگی در محله (فرم ارزشیابی از والدین)

ایجاد محله‌هاست

انتظارات یادگیری : انتظار می‌رود دانش‌آموزان بتوانند :

- ۱- بخش‌های مختلف و مراکز فرهنگی و تفریحی محله خود نظیر کتابخانه، مسجد و بوستان را شناسایی و معرفی کنند.
 - ۲- درباره مسجد محله خود (مثلاً سال تأسیس، کارکرد و فعالیت‌های آن) پرس‌وجو کنند.
 - ۳- تغییرات محله را در روند زمان بررسی کنند.
 - ۴- در یکی از فعالیت‌های مربوط به محله خود مشارکت کنند.
- مواد و وسایل مورد نیاز : کتاب درسی، کاربرگ‌های شماره ۱ و ۲، تصاویری از محله‌های مختلف یک شهر در دوره‌های زمانی متفاوت.

پیشنادهایی برای شروع و پیشبرد درس‌ها

آماده کنید

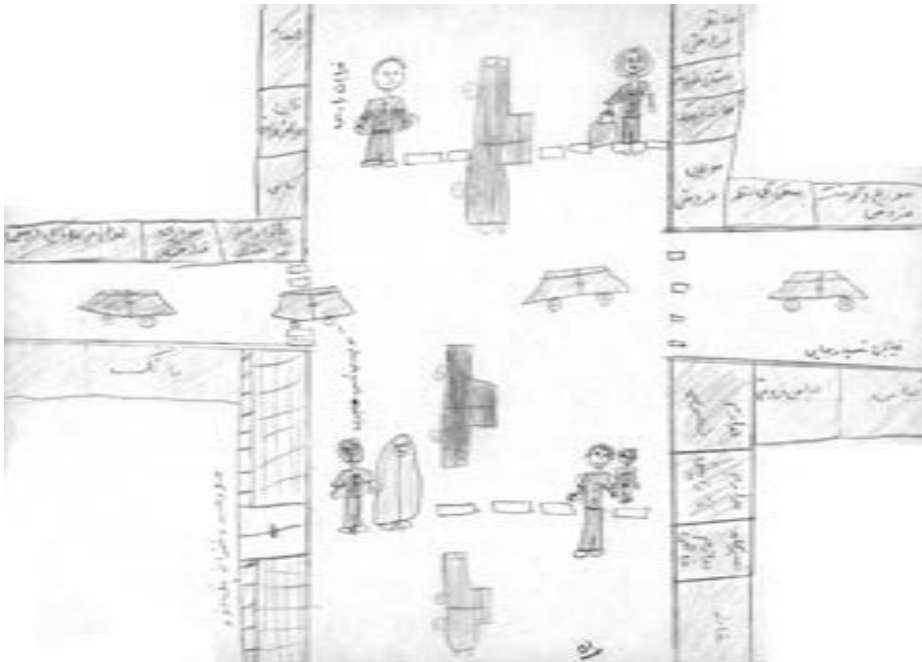
بهترین پیشنهاد برای شروع آموزش، بازدید از محله است. گروه‌های دانش‌آموزان همراه معلم خود یا اولیای مدرسه و در صورت نیاز اولیای دانش‌آموزان، برای بازدید به محله‌ای که مدرسه در

آن واقع است، بروند. قبل از رفتن به محله، دانش‌آموزان را توجیه کنید که باید محله را با دقت مشاهده کنند و در صورت امکان در همان محل، نقاشی آن را بکشند و گرنه زمانی که به کلاس برگشتند، هر چیزی را که دیده‌اند، ترسیم کنند و در جلسه بعد تصاویر نقاشی بر روی دیوار کلاس را کنار هم بچینند تا دانش‌آموزان به ویژگی‌ها و امکانات موجود محله مدرسه خود پی ببرند.

در صورت امکان از آنها بخواهید محله زندگی خود را نقاشی کنند و به کلاس بیاورند (این امکان وجود دارد که دانش‌آموزان شما در محله‌ای غیر از محله‌ای که مدرسه در آن واقع شده است،

زندگی کنند).

در مناطق روستایی ممکن است همه در یک محله که همان محلهٔ مدرسه است، زندگی کنند. مانعی ندارد شما می‌توانید با مقایسهٔ نقاشی‌های دانش‌آموزان، وجوه اختلاف و اشتراک آنها را بیابید و دربارهٔ آن در کلاس بحث و گفت‌وگو کنید.

نقاشی یکی از دانش‌آموزان از محلهٔ خود

آموزش دهید

مانند تصویر کتاب با همکاری دانش‌آموزان، مکتب محله‌ای را که از آن بازدید کرده‌اید، بسازید. از شما آموزگار عزیز خواهشمندیم این مسئولیت را به والدین محول نکنید؛ بلکه تمامی کار آماده‌سازی ماکت در کلاس و زیر نظر شما انجام شود.

برای درست کردن ماکت ابتدا معلم روی یک مقوای بزرگ نقشهٔ محله را بکشد، یعنی خیابان‌ها و محدوده‌های تقریبی را مشخص کند. با توجه به آنچه دانش‌آموزان مشاهده کرده‌اند، بخواهید نمادهای مهمی را که در محله دیده‌اند، به صورت کاردستی با مقوا درست کنند، برای مثال یک بانک،

آپارتمان، پارک و... هر گروه از دانش‌آموزان بخشی از کار را به عهده بگیرند. از ماشین‌های کوچک اسباب‌بازی، درخت‌های پلاستیکی، بعضی از اسباب‌بازی‌ها و ... می‌توانند استفاده کنند.

سپس از دانش‌آموزان بخواهید به کمک پدر و مادرشان، نزدیک‌ترین مسجد و بوستان محله خود را به خانه‌شان شناسایی کنند و فعالیت‌های صفحه ۶ را انجام دهند. در روستا نیز مطالب مربوط به آشنایی با مسجد و حسینیه و محل‌های عبور و مرور و گذرگاه‌ها و رعایت نظافت به‌ویژه دفع صحیح زباله و مراقبت از محیط‌زیست، مورد تأکید قرار بگیرد. **تغییرات محله:** دانش‌آموزان، سال قبل با مفهوم خانه‌های قدیم و جدید آشنا شده‌اند و می‌توانند تفاوت‌های آنها را از یکدیگر تشخیص دهند. در این بخش تصویری از یک محله قدیمی و تصاویری از تغییرات آن را به دانش‌آموزان نشان دهید. به دانش‌آموزان بگویید به تصاویر صفحه ۷ کتاب که محله‌ای را در اطراف میدان امام خمینی نشان می‌دهد، با دقت نگاه کنند و تفاوت‌های آن را بگویند.

این تغییرات عبارت‌اند از:

۱- رنگ عکس (عکس قدیمی، سیاه و سفید و عکس جدید رنگی گرفته شده است که نشان دهنده تغییر در فناوری عکاسی است.)

۲- تصویر قدیمی بادگیرها را نشان می‌دهد که در گذشته نقش تهویه هوا را انجام می‌دادند و در عکس جدید کولرهای آبی مشاهده می‌شود.

۳- در تصویر قدیمی، کالسکه‌ها و اسب‌ها دیده می‌شوند و فقط یک ماشین قدیمی وجود دارد؛

اما در تصویر جدید، تاکسی و موتور سیکلت دیده می‌شود.

۴- در تصویر جدید، ساختمان چند طبقه وجود دارد و در تصویر قدیمی این ساختمان دیده نمی‌شود.

۵- در تصویر جدید، درخت‌های بیشتری در جلوی ساختمان دیده می‌شود و تابلوهای راهنمایی و رانندگی نیز مشاهده می‌شود.

در صورت امکان تعدادی عکس از محله‌های قدیمی و جدید شهر خودتان پیدا کنید و به کلاس ببرید و از دانش‌آموزان بخواهید شباهت‌ها و تفاوت‌های عکس‌ها را بگویند و آنها را با یکدیگر مقایسه کنند و به این ترتیب بفهمند که محله‌ها در طول زمان دچار تغییر می‌شوند.

دروازه قران قدیم، شیراز

دروازه قران جدید، شیراز

میدان حسن‌آباد قدیم، تهران

میدان حسن‌آباد جدید، تهران

به پایان ببرید

از دانش‌آموزان بخواهید کاربرگه شماره ۱ را که بازدید از محله به همراه پدر و مادر است، انجام دهند. هدف از یک سو توجه به شرایط فیزیکی و محل زندگی است؛ مانند دیدن پدیده‌های طبیعی، ساختمان‌های مهم محله و مشاغلی که در آن وجود دارد و همچنین مکان‌هایی که مورد علاقه

دانش‌آموزان است و نسبت به آن‌ها تعلق خاطر دارند. از سوی دیگر کامل کردن این کاربرگه با کمک پدر و مادر، این امکان را فراهم می‌آورد تعامل بیشتری بین آنها صورت بگیرد و والدین از خاطرات خود در محله‌های قدیمی تعریف کنند و گذشته را با وضعیت موجود محله، مقایسه کنند. مهارت‌های مشاهده دقیق و یادداشت‌برداری (مطالعه میدانی) در این فعالیت، مورد تأکید است.

هدف از طراحی کاربرگه شماره ۲ نیز جمع‌آوری اطلاعات از طریق مصاحبه است؛ زیرا سن دانش‌آموزان اجازه نمی‌دهد که آنها درباره تغییرات محله خاطره یا ذهنیتی داشته باشند؛ بنابراین بهترین حالت این است که با یکی از ساکنان قدیمی محله مصاحبه کنند و نتیجه را به کلاس بیاورند و برای هم کلاسی‌هایشان بخوانند.

در تصویر پایین این کاربرگه، نقاشی یک محله وجود دارد که از دانش‌آموزان خواسته شده است در آن چند تغییر به وجود بیاورند. این کار جنبه خلاقیتی دارد. مثلاً ممکن است دانش‌آموزان وسایل ورزشی در یک بوستان را نقاشی کنند، یا ساختن یک فرهنگسرا و صندوق پست را پیشنهاد کنند یا در بخش دیگر محله، بوستان جدیدی بسازند.

از دانش‌آموزان بخواهید این فعالیت را به دقت انجام دهند و در کلاس به نمایش بگذارند. دانش‌آموزان به دلیل قوی بودن تخیلشان، گاه پیشنهادهای جالب و زیبایی را در این فعالیت ارائه می‌کنند.

محورهای عمده ارزشیابی

دانش‌آموزان باید بتوانند چند مورد از مراکز فرهنگی و تفریحی محله خود را شناسایی کنند با کمک بزرگ‌ترها درباره مسجد محله خود پرس‌وجو کنند. مصاحبه کاربرگه شماره ۱ و ۲ را انجام دهند و از آغاز تا پایان سال تحصیلی در یک فعالیت مربوط به محله خود مشارکت کنند (برای مثال برگزاری یک جشن) و در تولید ماکت یا ترسیم نقشه محله خود پس از بازدید به طور گروهی، نقشی ایفا کنند.

ابزارهای ارزشیابی عمدتاً پرسش و پاسخ شفاهی و سیاهه بررسی فعالیت‌های بالا می‌باشد.

این کاربرگه به کمک معلم یا پدر و مادر پس از بازدید از محلّه کامل شود.

نام این محلّه چیست؟	شهرک تراندارمیری
نام خیابان و کوچه‌های مهم این محلّه را بنویسید.	مهرزداران - نامه‌داریکم - طاعنی شعبه
کدام پدیده‌های طبیعی (درخت، کوه، جنگل، رودخانه، جوی آب، جانوران و...) را در این محلّه مشاهده می‌کنید. نام ببرید.	درخت - مورچه - رودخانه - کلاغ - کنخشان - گربه -
انواع ساختمان‌هایی را که در محلّه مشاهده می‌کنید. نام ببرید.	پاسگاه نیروی انتظامی - پارک - مسجد - مدرسه - بانک -
ساختمان‌های مهم محلّه کدام‌اند؟	مسجد - پاسگاه نیروی انتظامی
چه شغل‌هایی در این محلّه وجود دارد؟ مردم این محلّه به چه فعالیت‌هایی مشغول‌اند؟	تاجران امیر کلانتری کبابانک - مغازه‌دار - رفتگر پارک - نگهبان مسجد -
تسا چه چیزها یا چه مکان‌هایی را در محلّه‌ی خودتان بیشتر دوست دارید؟ اگر روزی قرار باشد از این محلّه به محلّه‌ی شهر دیگری بروید و در آنجا زندگی کنید، دستان برای چه چیزهایی تنگ می‌شود؟	پارک - کوه - درختان - مغازه - آب و هوا - دوستانم -

با یکی از افراد سالنند محله‌ی خود مصاحبه کنید و پاسخ‌ها را بنویسید.
برای انجام مصاحبه از بزرگ‌ترها کمک بگیرید.

نام محله: چمر زاران	نام مصاحبه‌شونده: سید علی حسن ۵۹
۱- شما چند سال است که در این محله زندگی می‌کنید؟	۱۵ سال است
۲- این محله نسبت به سال‌های گذشته چه تغییراتی کرده است؟ چند مورد را بگویید.	خانها مسافرتی، پارک و وسطه - لو در کتله گاز و گرمی - درخت کاشتنند - جوی و شتر درخت درخت کاشتن بار و سایر نقله هموار استفاده کنیم - بیشتر با درخت - حیوانات بیایم
۳- به نظر شما، برای بهتر شدن زندگی مردم در این محله چه کارهایی باید کرد؟	

این تصویر یک محله است، فکر کنید و به دلخواه خود سه تغییر در آن وجود آورید که موجب بهتر شدن محله یا زندگی در آن شود. (رسم کنید.)

